

“ЦАЙРТМИНЕРАЛ” ХХК

СҮХБААТАР АЙМГИЙН СҮХБААТАР СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ ТӨМӨРТИЙН ОВООНЫ ЦАЙРЫН УУЛЫН БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН 2023 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

ТӨМӨРТИЙН ОВОО
2023 ОН.

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Төмөртийн овооны цайрын орд нь Монгол улсын дорнод бүс дэх Сүхбаатар аймгийн Сүхбаатар сумын нутагт тус аймгийн төв Баруун-Урт хотоос хойш 13 км-т хойд өргөргийн 46° 48’ зүүн уртрагийн 113° 19’-н газар зүйн солбицолд оршдог.

Орд газар нь Дорнод Монголын их талын ухаа гүвээт хээр талын бүсэд оршдог, газрын гадарга нь харьцангуй тэгш, далайн төвшнөөс дээш 1000-1100 метрийн өндөрт байрладаг, харьцангуй өндрийн зөрүү нь 80-100 метр. Хамгийн өндөрлөг газар нь Төмөртийн Овоо уул, түүний үнэмлэхүй өндөр нь 1139.4м цайрын орд нь уг уулын урд бэлд 38 га талбайг эзлэн оршино.

Төмөртийн-Овооны Цайрын Уулын Баяжуулах Үйлдвэр нь 2005 оны 8-р сарын 28-нд ашиглалтад орсноос хойш өнөөдрийг хүртэл тасралтгүй, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулж байна. Тус үйлдвэр жилд дунджаар 350-400 мян.тн цайрын хүдэр боловсруулан дунджаар 50%-н агуулгатай, 90-100 орчим мян.тн цайрын баяжмал үйлдвэрлэн, экспортод гаргадаг.

1.1. Байгаль орчин хамгаалах ажлын хууль зүйн үндэс

Монгол улсын “Байгаль орчны хамгаалах тухай хууль”, “Ашигт малтмалын тухай хууль”, “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль”, Засгийн газрын холбогдох тогтоолууд, Байгаль орчны яамнаас гаргасан журам, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээнд тусгагдсан заавруудыг мөрдөн 2023 онд төлөвлөсөн дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн билээ.

ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧИН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ХҮРЭЭНД ХИЙГДСЭН АЖИЛ

2.1. Болзошгүй болон сөрөг нөлөөллийн тодорхойлолт

- Агаар мандал
Өрөмдлөг тэсэлгээ, уулын цул тээвэрлэх явцад агаар мандалд зохиомол тоос ихээр үүсч орчныг бохирдуулах мөн дотоод шаталтад хөдөлгүүрээс гарах утаа тортог агаар орчны хэсэгчилсэн бохирдолтыг бий болгоно. Мөн үүний зэрэгцээ хаягдлын санд төвлөрүүлэх хаягдлын нарийн ширхэгтэй хэсэг салхины нөлөөгөөр агаар мандалд дэгдэх байдал бий болох.
- Ус
Сүхбаатар аймгийн Асгат сумын нутагт байрлах “Шинэ ус”-ны усны ордоос үйлдвэрийн бүс хүртэл усны трассын эргэн тойрон, усны эх үүсвэр газарт ундны усны эрүүл ахуйн дэглэм зөрчигдөх.
- Хөрс, ургамал, газар
Хөрс хуулалт, тээвэрлэлт, уурхайн зам, хөрс чулуулаг, хүдрийн овоолго, хаягдлын сан, барилгын суурь бэлтгэх ажлаас хөрсний бүтэц эвдэрч, үржил шим буурч ургамал устгах, талхлагдах зэрэг нөлөөлөлд орно. Байгалын унаган хэв шинж алдагдана. Газрын хөрс ахуйн хаягдал, шатахуун, тослох материалаар бохирдож болзошгүй. Химийн хорт бодисыг байгальд шууд хаях.
- Зэрлэг амьтан, мал
Зэрлэг амьтдын амьдрах орчин мөхөс болох мөн гэнэтийн болон өндөр давтамжийн дуу чимээ зэргээс үргэн дайжих, мал амьтан ухсан нүх сувагт унаж бэртэх, үхэж хоргодох зэрэг сөрөг үр дагавар гарч болзошгүй.
- Ажиллагсад, оршин суугчдын эрүүл мэнд
Орчны тоос, тоног төхөөрөмжийн ажиллагааны үед гарах дуу чимээ, тоос нь ажиллагсдын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж, хөдөлмөрийн чадварыг бууруулж болзошгүй. Үүний зэрэгцээ үер, гал түймэр, аянга, цахилгаан зэрэг байгалийн гэнэтийн аюулд өртөж болзошгүй.
- Байгалийн нөөц баялгийг зохистой ашиглах
Хөрс хуулах, барилгын суурь тавих, барилга угсралтын ажлыг технологийн горимын дагуу гүйцэтгэж орчныг талхлахаас аль болох зайлсхийх, энэ чиглэлээр олон нийтийн зүгээс тавих хяналтыг сайжруулах нь зүйтэй.

2.2. Нөлөөлөх хүрээ

- Уурхайн ажиллагсад, ойр орчмын айл өрх, мал сүрэг, агаар мандал, хөрс, ус, ургамал, ан амьтан.

2.3. Түүх соёлын дурсгалыг хамгаалах

- 2023 оны уулын ажлын явцад ямар нэгэн ховор олдвор илрээгүй бөгөөд үүнтэй холбоотой асуудал гараагүй болно.

2.4 2023 онд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг бууруулах талаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ.

Төмөртийн-Овооны уулын баяжуулах үйлдвэрийн 2023 онд хийгдсэн ажлуудтай уялдуулан байгаль орчинд сөргөөр нөлөөлөх байдлыг бууруулах талаар авч хэрэгжүүлсэн ажлын чиглэл:

- А. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар авах арга хэмжээ
- Б. Нөхөн сэргээлт
- В. Химийн бодисын эрсдэлийн менежмент, Хог хаягдлын менежмент
- Г. Байгаль орчны удирдлага, зохион байгуулалтын ерөнхий асуудлаар

А. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар авах арга хэмжээ

1. Ил уурхайн тэсэлгээг хийхдээ тухайн өдрийн цаг агаарын байдлыг харгалзан үзэж аль болох салхи багатай, салхины чиглэл Баруун-Уртын чиглэлээс өөр байх нөхцөлийг сонгож, тэсэлгээний ажлыг орчин үеийн технологийн дагуу хийж материалын сонголтыг тохируулан хэрэглэж байсан учраас зохиомол тоос үүсэх байдлыг хязгаарлаж чадсан. Ил уурхайн уулын ажлын түвшин доошлох тусам байгалийн салхины үйлчлэлээр тоос босох үзэгдэл буурч байна.
2. Зам харгуйг засварлан сайжруулж олон салаа замыг багасган төсөлд тусгагдсан байдлаар тодорхой чиглэлээр уурхайн замуудыг байгуулсан бөгөөд арчилгаа тордолтыг цаг алдалгүй гүйцэтгэж, технологийн замыг тогтмол усалж байна. (Зураг1)

Зураг 1. Замын усалгаа

3. Хүнд механизм, тээврийн хэрэгслийн тохиргоо, үйлчилгээг байнга хийж шаардлагатай хугацаанд нь үзлэг оношилгоог хийн дотоод шаталтад хөдөлгүүрээс гарах утааг стандартын шаардлага хангах хэмжээнд байлгаж байсан.
4. Хөрсний болон хоосон чулуулгийн овоолгыг салхины зонхилох чиглэлд, газар зүйн байрлалыг тооцон нуралт, гулсалт бага байхаар байршуулан технологийн дагуу байгуулж байна. Хөрсний чулуулгийн физик шинж чанараас хамааруулан 20 м хүртэл өндөртэй догол болгон хурааж байна. (Зураг 2)

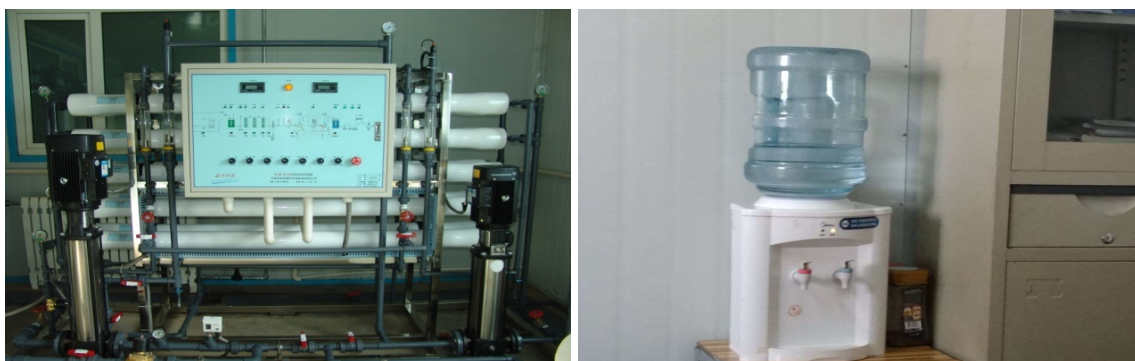
Зураг2. Хоосон чулуулгийн овоолго

5. Баяжуулах үйлдвэрийн бутлуур болон технологийн дамжлагуудаас ялгарах тоосыг багасгах зорилгоор хятад улсад үйлдвэрлэсэн усан манан үүсгэгч тоос дарах төхөөрөмжийг суурилуулан байгаль орчин болон, үйлдвэрийн эрүүл ахуйн нөхцөл байдлыг сайжруулж, тоосжилтыг стандартын хэмжээнд барьж байна. (Зураг 3)

Зураг 3. Усан манан үүсгэгч төхөөрөмж

6. Хаягдлын далангийн болон ахуйн бохир усанд Усны газрын лабораториор шинжилгээ хийлгэн хяналт тавин ажиллаж байна.
7. Унд, ахуйн зориулалттай усны эх үүсвэр Монгол улсын холбогдох стандартын шаардлагыг хангаж эрүүл ахуй, халдвар судлалын хувьд найдвартай хамгаалагдсан байх нөхцөлийг бүрдүүлэн усны эх үүсвэрээс тодорхой зайд хүн мал орохоос сэргийлэн татсан торон хашаагаа тогтмол сэргээн засварлаж байна. Эргэн тойронд нь анхааруулах самбар суурилуулж хамгаалалтад авч гэрээт харуулаар байнга хянуулж байна.
8. Ундны усыг эрүүл ахуйн стандарт шаардлагад нийцүүлэх үүднээс ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж суурилуулан ашиглаж байгаа бөгөөд мэргэжлийн байгууллагаар дүгнэлт гаргуулан ажиллаж байна. (Зураг 4)

Зураг 4. Ундны усны цэвэршүүлэх төхөөрөмж

9. Ахуйн бохир усыг цэвэршүүлэх талаар онцгой анхаарч нэмэлтээр Хятад улсад үйлдвэрлэсэн ус сайжруулж , зөөлрүүлэх тоног төхөөрөмжийг суурилуулсан ба зургаан сар тутамд фильтрийн сольж ажиллаж байна.
10. Хаягдлын далангийн доод хэсэгт хяналтын 2 цооног өрөмдүүлж улирал бүр түвшний хэмжилт хийнэ, дээж авч мэргэжлийн байгууллагаар шинжлүүлэн байнгын хяналт тавьж ажиллаж байна.

11. Усны ордын хяналтын худагт улирал бүр хэмжилтийг аймгийн Татварын байцаагч болон аймгийн Эрүүл мэндийн газрын эрүүл ахуйн улсын байцаагчийг байлцуулан хийж байна. Хэмжилтээр усны түвшин буурсан байдал илрээгүй бөгөөд усны хэрэглээ ашиглалтын тайланг жил бүр Монгол Ус ТӨҮГ Газарт гарган өгч байна.
12. Ил уурхайн гүний уснаас дээж авч мэргэжлийн лабораторид шинжлүүлдэг ба хүнд металлын агууламж болон бусад элементүүд стандартаас давсан үзүүлэлт илрээгүй болно.
13. Хаягдлын далангийн тоос хийсэж хөрс бохирдуулж болзошгүй тул дүүргэлт хийсэн хэсэгт хоосон чулуулгаар хучилт хийж мөн дулааны улиралд бороожуулах систем ашиглан тоосжилтыг бууруулах арга хэмжээ авсан.(Зураг 5)

Зураг 5. Далан дээр бороожуулагчаар усан манан үүсгэж байгаа байдал

14. Хаягдлын далан болон ил уурхай далд уурхайг тойруулж уурхайн бүсэд мал орохоос сэргийлж хашааг бүрэн шинэчлэн сольсон.(Зураг 6)

Зураг 6. Хаягдлын далангийн хашааг шинэчлэн сольж байгаа ажлын явц

15. Бүтээгдэхүүн тээвэрлэлтийн зам дагуу 2023 оны 09 сарын 06-ны өдрөөс эхлэн 09 сарын 19-ний хооронд БУ-БИЧИГТ БООМТ“ чиглэлийн говийн 12 км шороон замын зам засварын ажлыг “ЦАХИУРТ-ОВОО” ХХК болон “Талын зам” ХХК -тай хамтран тээврийн замын хэсэгчилсэн засварыг хийж гүйцэтгэсэн. Мөн 2023 оны 10 сарын 11 өдрөөс эхлэн 10 сарын 24-ны хооронд аймгийн урд талаас Сайншанд чиглэлийн бүтээгдэхүүн тээвэрлэлтийн зам дагуу 8км шороон замын зам засварыг борооны усанд идэгдэн сэтэрч, нүх үүссэн хэсгийн засварын ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. (Зураг 7)

Зураг 7: Бүтээгдэхүүн тээвэрлэлтийн зам засварын ажил

Б. Нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд хийгдсэн ажил.

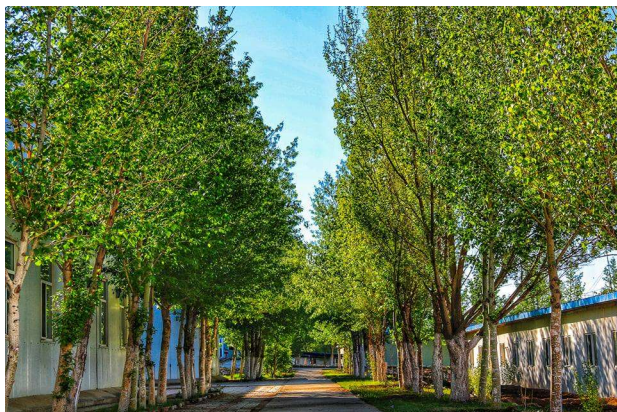
1. Монгол улсын ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” үндэсний аяныг “Цайртминерал” ХХК дэмжин ажиллаж 100000 мод тарих амлалт авч энэ онд 10000 мод тарихаар төлөвлөөд байгаагаас 2000 улиас болон хайлаас модыг 2022 оны 5 дугаар сарын 15-ны өдөр уурхайн бүсэд нийт ажилчдынхаа оролцоотойгоор тарьсан.

Баруун-Урт хотын Уртын голын эхийг түшиглэн байгуулж буй амралт зугаалгын цэцэрлэгт хүрээлэнд арчилгаа тордолтыг 3 жил хариуцуулахаар “Халбас хайрханы хишиг” ХХК-тай гэрээ байгуулан нийт 8000 улиас модыг тарьж ургуулсан.

Орчны цэцэрлэгжүүлэлтэд төрөл бүрийн нэг болон олон наст ургамлыг тариалан тохижилтод анхааран ажиллаж байна. (Зураг 8,9,10)

Зураг 8. Орчны цэцэрлэгжүүлэлт

Зураг 9. Уурхайн орчинд тарьсан мод

Зураг 10. “Тэрбум мод” үндэсний аян

2. Хөрсний үржил шимтэй хэсгийг Монгол улсын стандарт, шаардлагын дагуу хуулж тусгайлан овоолго бий болгон хэлбэршүүлж овоолгын бүсэд хурааж хашаажуулсан.(Зураг 11)

Зураг 11. Үржил шимт хөрс хуулж хашаажуулсан байдал

3. Хаягдлын далангийн дүүргэлт хийсэн 0,5 га талбайг шимт хөрсөөр хучиж соргүй согоовор, царгас зэрэг олон настын үр цацаж ургамалжуулах маягаар биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн. (Зураг12,13)

Зураг12. Техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн 0,5 га талбай

Зураг13. Биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн 0,5 га талбай

4. 2018 оны газрын тухай хуулийн шинэчлэлтэй холбоотойгоор Асгат болон Сүхбаатар сумтай газар ашиглалтын гэрээгээ шинэчлэн байгуулж ашиглалтын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж, газрын төлбөр хураамжийг цаг тухайд нь холбогдох байгууллагад нь төлж байна.
5. Баяжуулах үйлдвэрийн дэргэд үйлдвэрлэлийн болон ахуйн хог хаягдлыг зориулалтын талбайд уурхайн зонхилох салхины чиглэлийн дор буюу зүүн урд хэсэгт тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд байгуулсан.
6. “Грийнлэнд прайндли” ХХК-тай хамтран байгаль орчны хяналт шинжилгээг хөрс, ус, агаар, амьтан, ургамал орчинд химийн шинж чанар, хүнд металл, нянгийн бохирдол, тоосжилт, цацраг идэвхжилт, амьтан ургамлын судалгаа гэсэн бүлэг үзүүлэлтээр хавар намрын улиралд буюу жилд 2 удаа гэсэн давтамжаар хийж байна. (Зураг14,15,16)

Зураг 14. Агаар, ургамлын судалгаа авч буй байдал.

7. Хөрсний мониторингийн 14 цэг дээр мониторингийн ажиглалт тэмдэглэл хийж сорьц дээж авч шинжлүүлсэн. (Зураг 15)

Зураг 15. Хөрсний мониторингийн дээж авч буй байдал.

Зураг 16. Усны дээж авч, шинжилгээ хийж буй байдал

В. Химийн бодисын эрсдэлийн менежмент, Хог хаягдлын эрсдэлийн менежмент

1. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд байнгын хяналт тавин ажиллаж байна.
2. “Химийн хорт болон аюултай бодисын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор гарч болзошгүй ослын үед ажиллах төлөвлөгөө” боловсруулж аймгийн онцгой байдлын газраар батлуулан мөрдөж байна.
3. Компанийн химийн бодисын агуулахад “Химийн бодисын нарийвчилсан үнэлгээ” хийлгэж үнэлгээнд тусгагдсан ажлуудыг шат дараалалтайгаар хийж гүйцэтгэж байна.
4. Үйлдвэрийн химийн бодисын агуулахад химийн бодис асгарсан тохиолдолд саармагжуулан зайлуулах шуудуу татаж сэргийлсэн. Мөн хор аюулын лавлах болон аюултай бодисын тэмдэглэгээ, гал унтраах хэрэгсэл зэргийг нэмж байрлуулсан.
5. “Цэцүүх трейд” ХХК-ийн оруулж ирдэг химийн бодисын асгаралтын иж бүрдлээс том жижиг гэсэн хоёр төрлөөс авч химийн бодисын агуулах болон химийн бодис хэрэглэгддэг газруудад байрлуулж зааврыг холбогдох хүмүүст танилцуулсан.
(Зураг 17)

Зураг 17. Химийн бодисын асгаралтын иж бүрдэл

6. Химийн бодисын агуулах болон лабораторийн химийн бодис хадгалдаг шүүгээнүүдийг зориулалтын хүчил шүлтэд тэсвэртэй зэвэрдэггүй материалаар хийгдсэн шүүгээгээр сольж шинэчилсэн. (Зураг 18)

Зураг 18. Химийн бодисын шүүгээ

7. Монгол улсын Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын 2014 оны 4 дүгээр сарын 09 өдрийн тушаалын дагуу аюултай хог хаягдлын тоо бүртгэлийг хөтөлж тайланг улирал бүр аймгийн байгаль орчны газарт хүргэдэг.
8. Аюултай хог хаягдлыг хадгалах түр агуулах барьж аюултай хог хаягдлыг саармагжуулан хадгалдаг бөгөөд 2019 оны II улирлаас эхлэн “Цэцүүх трейд” ХХК-тай гэрээ байгуулан 1 жилд 1 удаа тушааж устгуулж байна. (Зураг 19)

Зураг 19. Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалж байна.

9. Хатуу хог хаягдлыг хадгалах гэрээг Сүхбаатар сумын ЗДТГ-тай жил тутам хийн улирал бүр төлбөрийг шилжүүлж байна.

Г. Байгаль орчны удирдлага, зохион байгуулалтын ерөнхий асуудлаар дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлсэн болно. Үүнд:

1. ISO 45001:2018 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн менежментийн тогтолцоо, ISO 14001:2015 Байгаль орчны менежментийн тогтолцоо олон улсын стандартыг 2022 онд “Цайртминерал” ХХК өөрийн үйл ажиллагаандаа амжилттай нэвтрүүлэн анхдагч баталгаажуулалтаа аван энэ онд хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. (Зураг 20)

Зураг 20. ISO 45001:2018 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн менежментийн тогтолцоо, ISO 14001:2015 Байгаль орчны менежментийн тогтолцоо олон улсын стандартын гэрчилгээг авч байгаа байдал.

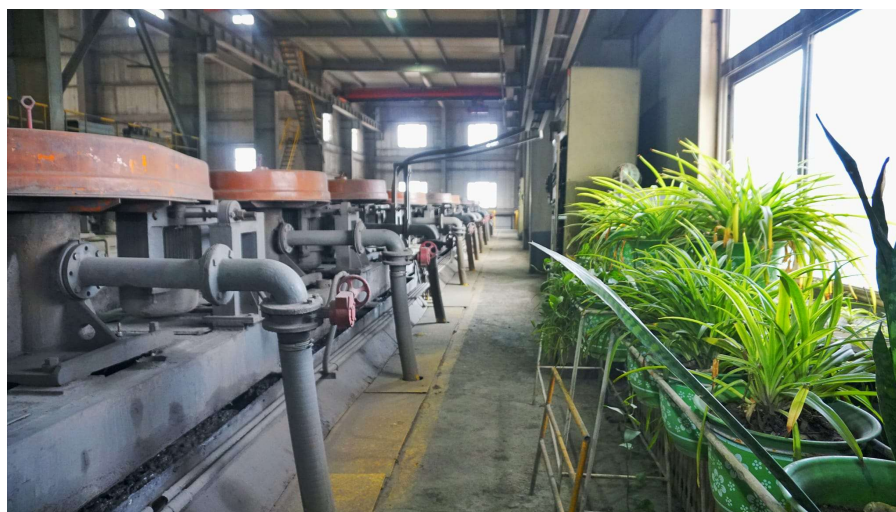
2. Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлж, энэ чиглэлээр үүрэг хариуцлагыг дотоод журамд тусган ажиллаж, үйлдвэрийн дэргэдэх лабораторид байгаль орчны зарим шинжилгээг хийж зохих үр дүнд хүрч байна.
3. Байгаль орчны асуудлыг хариуцан зохион байгуулах үүргийг компанийн Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, байгаль орчин хариуцсан хэлтсийн байгаль орчин хариуцсан мэргэжилтэн гардан хийж байна.
4. Ажилчдад хор саармагжуулах бүтээгдэхүүн болох БИОТ 2 уургийн баяжмалыг нэг ажилчинд сард 400 граммаар савласан 2 уут уургийн баяжмал олгож байна. Мөн энэ жил хордлого тайлах бүтээгдэхүүн болох ЧАГА чайг нэг ажилчинд 1 хайрцаг олгож байна.
5. Үйлдвэрийн үйл ажиллагааны явцад сар, улиралд тогтсон хөтөлбөрийн дагуу Сүхбаатар тохижилт үйлчилгээ ОНӨААТҮГ-ын хогны менежментийг сайжруулах төслийн менежер Ц.Болортуяа "Иргэн бүр ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгаж хэвшвэл хог хаягдлыг дахин боловсруулж байгаль орчинд учрах сөрөг нөлөөллийг бууруулах" ЦЭВЭР ОРЧИН - ЦЭНГЭГ АГААР сургалтыг хамтран нийт ажилчдын сургалтыг зохион байгуулсан. (Зураг 21)

Зураг 21. Сургалт явуулж байгаа байдал.

6. Бүх ажиллагсдыг жил бүр эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн эмч нарын үзлэгт хамруулдаг.
7. Үйлдвэрийн бүсэд хог хаяхгүй байх талаар анхаарал тавьж зориулалтын хогийн савыг байршуулан цэвэр цэмцгэр, байгаль орчинд ээлтэй үйл ажиллагаа явуулж хэвшсэн.
8. “Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль” –ийн 101 дугаар зүйлд заасны дагуу байгаль орчны хууль тогтоомжийн нийцлийн аудитыг “Энвйронментал комплайнц” ХХК-тай гэрээ байгуулан энэ онд хийлгэсэн.
9. Байгаль орчны нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгдсөн ажлыг хийхэд аймгаас ажилгүй 10 гаруй иргэнийг түр хугацааны ажлын байр гарган орон нутгийн иргэдийг авч ажиллуулдаг нь ядуурлыг бууруулахад зохих нөлөө үзүүлж байна.
10. Уурхайн бүсэд аваар осол гарахаас сэргийлж замын тэмдэг, тэмдэглэгээг сэргээн зассан.
11. Уурхайн бүсэд ажлын байрны бичил эко орчин бий болгож ажиллах таатай орчинг бүрдүүлж өгсөн. (Зураг 22)

Зураг 22. Ажлын байрны орчин

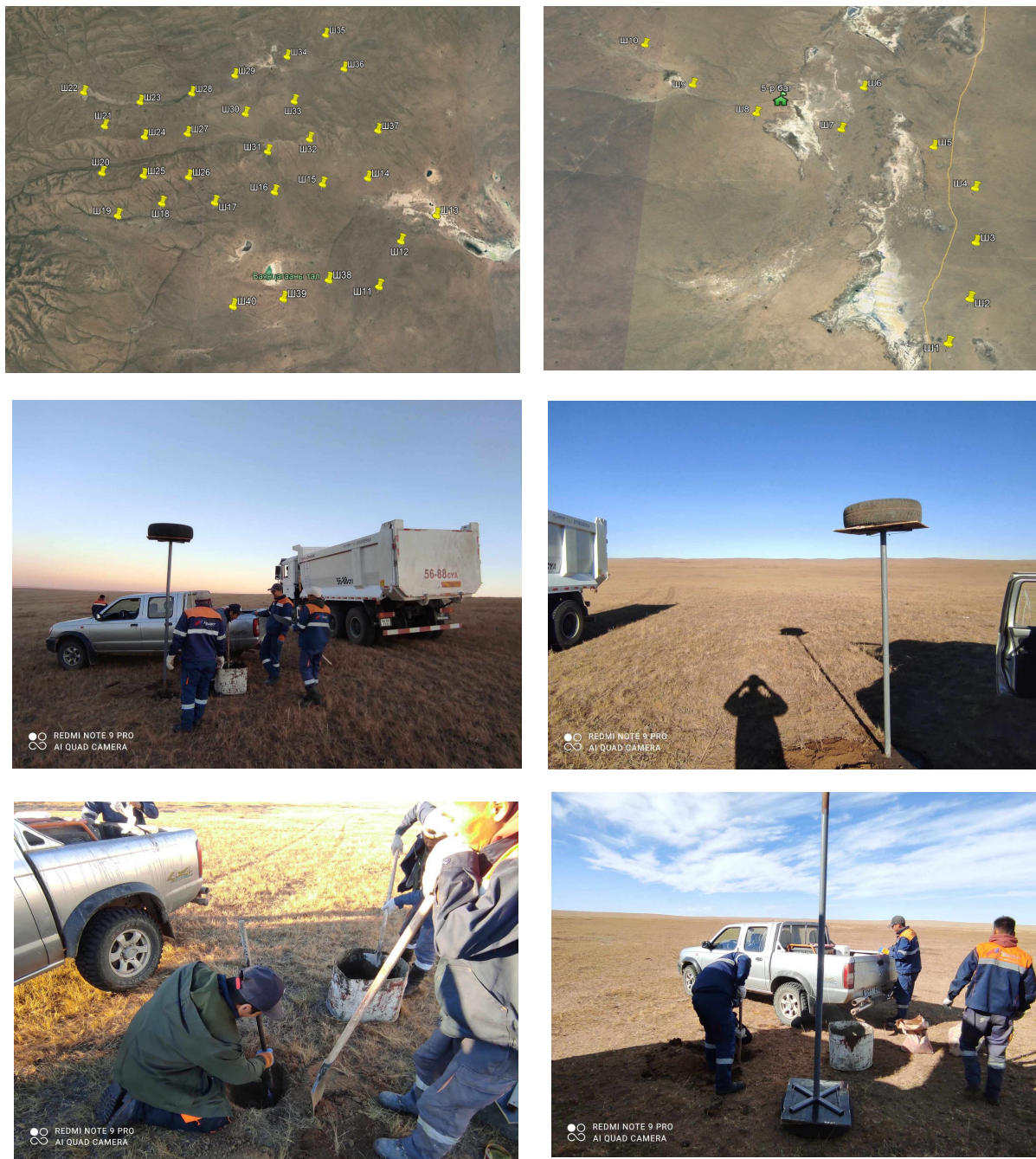
Д. Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд

1. Цайртминерал ХХК-ийн хамт олон дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд болзошгүй аюул, эрсдэлээс зэрлэг амьтдаа хамгаалах зорилгоор Сүхбаатар сумын нутаг Дарханхаан ууланд нутагшиж буй 19 Аргаль хонинд 22 боодол өвс, 700кг Хужир 5 байршилд тараан биотехникийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн. (Зураг 23)

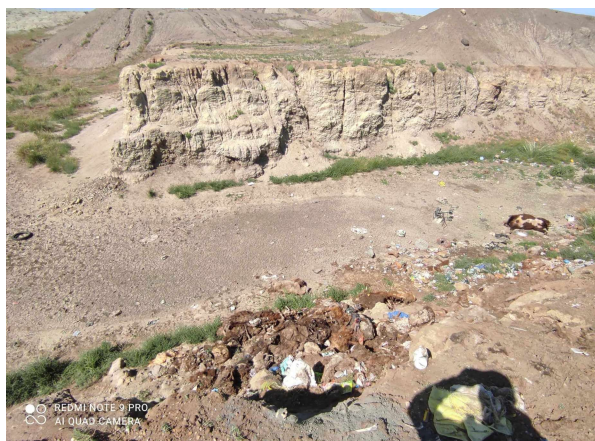
Зураг 23. Биотехникийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэв.

2. Цайртминерал ХХК-ийн хамт олон дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Баянцагааны талын байгалийн нөөц газарт нийт 40ш Шувууны суултуур (үүр) суулгасан. (Зураг 24)

Зураг 24. Шувууны үүр суулгаж буй явц.

3. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын “Чиглэл хүргүүлэх тухай” 2020 оны 12 дугаар сарын 22-ны 01/8786 тоот албан бичигт заасны дагуу дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөнд нь Түвшинширээ сумын Бумбат нэртэй эвдэрч эзэнгүй орхигдсон газарт 1 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн. (Зураг 25)

Зураг 25. Техникийн нөхөн сэргээлтийг хийж Сүхбаатар аймгийн байгаль орчны газарт хүлээлгэн өгөв

4. Цайртминерал ХХК-ийн хамт олон дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Сүхбаатар аймгаас болон Сүхбаатар сум хооронд явах замын Дунд уртын адагт, аймгаас 7км байрших үерийн усанд идэгдэж машин явах боломжгүй замыг үерийн ус зайлуулах хоолой тавьж тэгшлэн янзалсан. (Зураг 26)

Зураг 26. Зам засварын ажлын явц.

**Төсвийн зарцуулалт
2023 оны байдлаар**

№	Гүйцэтгэх ажлын нэр	Зардал мян.төг
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ		
1.	Гал түймрээс хамгаалах зурвас татах.	Туслан гүйцэтгэгч
2.	Хаягдлын даланг хашаажуулах	12146.623
3.	Ахуйн бохирын сангийн усыг стандарт хэмжээнд байлгах.	1500.0
4.	Мониторинг	15000.0
5.	Бүтээгдэхүүн тээвэрлэлтийн замын ажил	130110.838
		158757.461
Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ		
1.	Техникийн нөхөн сэргээлтийн зардал	41830.8
2.	Биологийн нөхөн сэргээлтийн зардал	58092.0
3.	Мод бут тарих	224000.0
4.	Шимт хөрс хуулах, зөөх	3635.7
		327558.500
Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ		
1.	Дарханхаан ууланд нутагшиж буй Аргаль хонинд авсан биотехникийн арга хэмжээ	2618.126
2.	Баянцагааны талын байгалийн нөөц газарт шувууны үүр суулгах ажил	2171.3
3.	Түвшинширээ сумын Бумбат 1 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт	13050.274
4.	Сүхбаатар сум зам засварын ажил	3510.0
		21349.7
Химийн бодисын эрсдэлийн менежмент		
1.	Агаарын шинжилгээ	Мониторинг
2.	Химийн бодисын самбар, тэмдэг тэмдэглэгээг шинэчлэх, химийн бодис материалын хадгалалтыг стандартад байлгах	400.0
3.	“Химийн бодисын агуулахын”-ын БОНБНҮнэлгээ	33000.0
		33400.0
Хог хаягдлын менежмент		
1.	Хатуу хог хаягдлын төлбөр	1200.0
2.	Хог хаягдлын цэгийн ариутгал	850.0
		2050.0

Удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ		
1.	Мэргэжлийн байгууллагатай хамтран урьдчилан сэргийлэх талаар сургалт сурталчилгаа хийх.	1500.0
2.	Анхааруулах самбар гаргаж, шинэчлэх	2662.0
3.	Гал түймэртэй тэмцэх багаж, хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж авах, хөдөлмөр хамгаалал, эмнэлгийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний тоноглолуудыг зохих газарт байнга бэлэн байлгах.	5643.0
4.	Байгаль орчны аудит	12500.0
		22305.0
Нийт дүн		565420.661